

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет **економіки і менеджменту**
Кафедра **економіки та підприємництва імені професора**
І.М. Брюховецького

Робоча програма (силабус) освітнього компонента

Економіка торгівлі
(нормативний)

Реалізується в межах освітньої програми **Підприємництво, торгівля та біржова діяльність**

за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

на **1 (бакалаврському)** рівні вищої освіти

Розробники:

Надія ПИЛИПЕНКО доцент, к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького

В'ячеслав ПИЛИПЕНКО професор, к.е.н., професор економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького	протокол №19 від 10 червня 2025 року	
	Завідувач кафедри	 (підпис) Олександр КОВБАСА

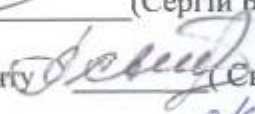
Погоджено:

Гарант освітньої програми

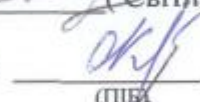
(Сергій БАШЛАЙ)

Декан факультету Економіки і менеджменту

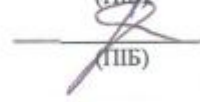
(Світлана ЛУКАШ)

Рецензію на робочу програму (додається) надали:

(Ольга КОВАЛЬОВА)

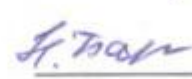
(ПІБ)

(Сергій БАШЛАЙ)

(ПІБ)

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації

(підпис)

Надія Тараканова

Зареєстровано в електронній базі: дата: 16.06.2025 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Економіка торгівлі			
2.	Статус ОК	Обов'язковий			
3.	Програма/Спеціальність, складовою яких є ОК	ОП Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / 076 «Підприємництво та торгівля»			
4.	Факультет/кафедра	Економіки і менеджменту/економіки та підприємництва			
5.	Рівень НРК	6			
6.	Семестр та тривалість вивчення	6, 1-15 тиждень			
7.	Кількість кредитів ЄКТС	5			
8.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття) денна			Самостійна робота
		Лекційні	Практичні /семінарські	Лабораторні	74
		46	30	-	
9.	Мова навчання	Українська			
10.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Пилипенко Вячеслав Валентинович, професор кафедри економіки та підприємництва (ауд.№403а корпус економфака)			
10.1	Контактна інформація	050-595-37-62, slavapilip@gmail.com			
11.	Загальний опис освітнього компонента	В умовах сучасної ринкової економіки в програмі підготовки фахівців з економічних дисциплін важливо сформувати у студентів знання щодо основ функціонування підприємств торгівлі у ринкових умовах господарювання, необхідний рівень економічного мислення, що дасть їм змогу орієнтуватися в конкретних економічних ситуаціях ринку, приймати економічно обґрунтовані господарські рішення.			
12.	Мета освітнього компонента	Дисципліна дозволить вивчити основні закономірності функціонування підприємств торгівлі в ринковій економіці; теоретичні та методологічні засади формування ресурсів і оцінювання результатів та ефективності діяльності підприємств торгівлі, засвоїти практичні навички управління підприємством торгівлі у конкурентному середовищі, формувати вміння ефективного використання ресурсного і виробничо-господарського потенціалу; розуміти принципи розширеного відтворення підприємств торгівлі на основі концепції інвестиційно-інноваційного розвитку.			
13.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Освітній компонент базується на вивченні дисциплін: Економіка і фінанси підприємств. Біржова діяльність і маркетинг. Бухгалтерський облік і оподаткування			
14.	Політика академічної доброчесності	Здобувачі ВО мають дотримуватися «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в Сумському НАУ» https://bit.ly/3HwIhig			
15.	Посилання на moodle	https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=2058			
16.	Ключові слова	попит і пропозиція, ринкова інфраструктура, торговельна політика, ціноутворення, збутова діяльність, електронна комерція, фінансування торгівлі			

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК: Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК		Як оцінюється РНД
	ПРН2	ПРН15	
ДРН 1. знати та працювати із законодавчою базою, яка регулює діяльність організацій торгівлі, і господарський механізм їх функціонування; працювати з балансом підприємства і звітом про фінансові результати	x	x	Тести множинного вибору, дискусія
ДРН 2. визначати показники роздрібного товарообороту, які використовують у процесі обліку, аналізу й плануванні та фактори, що визначають обсяг, структуру та перспективи розвитку товарообороту, резерви підвищення доходності підприємства.	x	x	Тести множинного вибору. розрахункове завдання
ДРН 3. проводити аналіз і планування товарообороту, аналіз чисельності персоналу підприємства та показників його руху, ефективності використання робочого часу окремими працівниками торгівлі, продуктивності праці торгових працівників, формування та використання фонду оплати праці, стану та ефективності використання основних фондів, доходів торгового підприємства з позиції стратегії розвитку, аналіз й планування прибутку і рентабельності роботи підприємства.	x	x	Тести множинного вибору; розрахункове завдання
ДРН 4. розрахувати вплив зміни чисельності й рівня середньої заробітної плати на обсяг фонду оплати праці, торговельну надбавку та дати оцінку її розмірів, планові суми витрат обігу за окремими статтями та дати оцінку зростання/зниження рівня витрат стосовно товарообороту, показники фінансового стану торгового підприємства.	x	x	Тести множинного вибору; розрахункове завдання

ПРН 2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

ПРН15. Оцінювати характеристики товарів і послуг у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності за допомогою сучасних методів.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Розподіл в межах загального бюджету часу, денна/заочна			Рекомендована література О - основна, Д - додаткова
	Аудиторна робота		Самостійна робота	
	Лк	Пз		
Тема 1. Економічна сутність, мета та значення економіки торгівлі в системі ринкових відносин 1. Економіка торгівлі як галузева економічна наука. 2. Сутність, мета, предмет курсу та його завдання. 3. Зміст, структура, послідовність вивчення основних етапів економіки торгівлі та зв'язок курсу з іншими економічними науками.	4	2	6	О (1–2) Д (1–9)
Тема 2. Товарооборот торгових підприємств. Планування показників товарообороту торгівельного підприємства 1. Сутність значення товарообороту підприємства як економічної категорії та показника діяльності. 2. Склад і структура роздрібного товарообороту. 3. Показники роздрібного товарообороту, їх взаємозв'язок у плані економічного розвитку. 4. Показники оптового товарообороту та мета їх аналізу. 5. Обґрунтування планового обігу реалізації товарів та методи планування роздрібного і оптового товарообороту. 6. Поточне планування та стратегічне регулювання асортиментної структури роздрібного і оптового товарообороту.	4	2	4	О (1–2) Д (1-9)
Тема 3. Характеристика товарних запасів та основні етапи їх формування. 1. Склад та структура товарних запасів торгових підприємств. 2. Вплив комплексу факторів на формування товарообороту підприємств торгівлі. 3. Показники, що характеризують забезпеченість, стан товарних запасів та ефективність їх використання. 4. Методика аналізу товарних запасів.	4	2	4	О (1–2) Д (1–9)
Тема 4. Нормування та планування товарних запасів. 1. Необхідність та принципи нормування товарних запасів.. 2. Методи нормування товарних запасів. 3. Планування обсягу товарних запасів, оцінка ефективності розроблених планів товарних запасів та контроль за їх станом.	2	2	6	О (1–2) Д (1-9)
Тема 5. Цінова політика та інвестиції торговельного підприємства. 1. Цінова політика та її вплив на обсяги господарської діяльності торгових підприємств 2. Напрямки та основні форми інвестування.	4	2	4	О (1-2) Д (1-9)

Тема 6. Економічна характеристика оптової торгівлі 1. Форми підприємницької діяльності та їх особливості в сфері оптової торгівлі. 2. Характеристика основних видів підприємницької діяльності в оптовій торгівлі. 3. Особливості державної реєстрації, оформлення і відкриття оптових і дрібно - оптових підприємств, складів, логістичних центрів та збутових підрозділів виробничих підприємств.	4	2	6	О (1-2) Д (1-9)
Тема 7. Економічна характеристика роздрібної торгівлі 1. Сутність, зміст і особливості підприємницької діяльності в роздрібній торгівлі. Форми організації підприємницької діяльності 2. Порядок створення і оформлення документів на відкриття об'єктів роздрібної торгівлі. 3. Особливості організації роздрібної торгівлі в стаціонарних, напівстаціонарних, пересувних торговельних об'єктах, на ринках.	4	2	4	О (1-2) Д (1-9)
Тема 8. Трудові ресурси торгового підприємства. 1. Особливості галузевого ринку праці, його кількісний та якісний аспекти. 2. Аналіз чисельності персоналу торговельного підприємства та показники його руху. 3. Ефективність використання робочого часу окремими працівниками торгівлі. Продуктивність та ефективність праці в торгівлі. 4. Оцінка факторів, що впливають на продуктивність та ефективність праці в торгівлі та резерви її зростання.	4	2	4	О (1-2) Д (1-9)
Тема 9. Аналіз і планування показників з праці і заробітної плати працівників торгових підприємств 1. Аналіз формування та використання фонду оплати праці торгового підприємства. 2. Методика впливу факторів на обсяг фонду оплати праці. 3. Планування показників з праці і коштів на оплату праці працівників.	2	2	6	О (1-2) Д (1-9)
Тема 10. Основні фонди торгового підприємства. Класифікація, оцінка, аналіз. 1. Основні фонди торгових підприємств як елемент матеріальних ресурсів. 2. Оцінка та відтворення основних фондів підприємства. 3. Аналіз стану та ефективності використання основних фондів торгового підприємства. 4. Резерви і шляхи підвищення ефективності використання основних фондів.	2	2	6	О (1-2) Д (1-9)

Тема 11. Планування розвитку матеріально-технічної бази торгівлі та рівня обслуговування покупців 1. Оцінка ступеня забезпеченості населення торговою мережею в районі діяльності підприємства. 2. Планування рівня торговельного обслуговування покупців у магазинах і роботи його персоналу.	2	2	6	О (1-2) Д (1-9)
Тема 12. Доходи торгових підприємств. 1. Поняття доходів, їх економічний зміст та особливості формування доходів торгових підприємств у сучасних умовах господарювання. 2. Економічне обґрунтування торговельних надбавок, методика розрахунку їх розміру. 3. Фактори, що впливають на розмір доходів, та резерви і шляхи підвищення доходності торгових підприємств	2		8	О (1-2) Д (1-9)
Тема 13. Витрати обігу торгових підприємств. 1. Поняття затрат і витрат обігу торгового підприємства. 2. Класифікація витрат обігу. 3. Показники, що характеризують витрати обігу.	2	2	6	О (1-2) Д (1-9)
Тема 14. Прибуток і рентабельність торгового підприємства. 1. Прибуток у торгівлі та особливості його формування. 2. Рентабельність як відносний показник оцінки роботи підприємства. 3. Фактори, що формують прибутки і рентабельність торгового підприємства. 4. Аналіз прибутковості торгового підприємства в цілому по підприємству та в розрізі видів діяльності.	4	2	2	О (1-2) Д (1-9)
Тема 15. Оцінка фінансового стану торговельного підприємства. 1. Загальна оцінка фінансового стану підприємства. 2. Аналіз оборотних та необоротних активів. 3. Капітал торгового підприємства. 4. Оцінка ліквідності і рівня платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.	2	2	2	О (1-2) Д (1-9)
ВСЬОГО	46	30	74	

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять</u> .)	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)
ДРН 1. знати та працювати із законодавчою базою, яка регулює діяльність організацій торгівлі, і господарський механізм їх функціонування; працювати з балансом підприємства і звітом про фінансові результати	- Лекції з використанням презентацій та інтерактивних опитувань - Обговорення кейсів у групах - Практичні заняття з аналізу законодавчих актів	- Вивчення літератури - Підготовка до опитувань та тестів - Виконання онлайн-тестів на платформах Moodle або Google Classroom
ДРН 2. визначати показники роздрібного товарообороту, які використовують у процесі обліку, аналізу й плануванні та фактори, що визначають обсяг, структуру та перспективи розвитку товарообороту, резерви підвищення доходності	- Лекції з обговоренням реальних прикладів - Групові дискусії з аналізу показників товарообороту- - Практичні заняття з аналізу даних	- Аналіз наукових статей - Підготовка презентацій з аналізу товарообігу- - Самостійне
ДРН 3. проводити аналіз і планування товарообороту, аналіз чисельності персоналу підприємства та показників його руху, ефективності використання робочого часу окремими працівниками торгівлі, продуктивності праці торгових працівників, формування та використання фонду оплати праці, стану та ефективності використання основних фондів, доходів торгового підприємства з позиції стратегії розвитку, аналіз й планування прибутку і рентабельності роботи підприємства.	- Лекції з використанням інтерактивних опитувань - Групові проекти - Практичні заняття з аналізу трудових ресурсів	- Аналіз даних з різних підприємств - Підготовка звітів та презентацій - Виконання онлайн-тестів на платформах Moodle або Google Classroom - Самостійний аналіз трудових ресурсів
ДРН 4. розрахувати вплив зміни чисельності й рівня середньої заробітної плати на обсяг фонду оплати праці, торговельну надбавку та дати оцінку її розмірів, планові суми витрат обігу за окремими статтями та дати оцінку зростання/зниження рівня витрат стосовно товарообороту, показники фінансового стану торгового підприємства.	- Практичні заняття з аналізу економічних показників - Виконання завдань у малих групах	- Розрахунок економічних показників - Виконання домашніх завдань - Підготовка аналітичних звітів

5. 1. Сумативне оцінювання

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
1.	Контрольна робота	20/20%	Протягом 5 тижня
2.	Участь у дискусії	10/10%	Протягом 3 тижня
3.	Індивідуальні розрахункові завдання	15/15%	До 13 тижня
4.	Тестування	25/25%	Протягом 7 та 14 тижнів
	Екзамен	30/30%	По завершенню курсу

5.1.2. Критерії оцінювання

Компонент	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно
Індивідуальне розрахункове завдання	<9 балів <i>Вимоги щодо завдання не виконано, відповіді на питання некоректні</i>	9-11 <i>Більшість вимог виконано, але окремі складові відсутні або недостатньо розкриті</i>	12-13 <i>Виконано усі вимоги завдання, присутні несуттєві помилки</i>	14-15 <i>Виконано усі вимоги завдання, включаючи додаткові завдання, продемонстровано креативність, вдумливість, або запропоновано власне коректне вирішення проблеми</i>
Контрольна робота	<12 балів <i>Завдання не виконано, відповіді на питання некоректні</i>	12-15 <i>Методика виконання вірна, але наявні суттєві помилки</i>	16-18 <i>Завдання виконано, але існують несуттєві помилки</i>	19-20 <i>Завдання повністю виконано. Помилки відсутні</i>
Участь у дискусії	<6 балів <i>Студент участь у обговоренні не приймає, на прямі</i>	6-7 <i>Студент вірно відповідає на питання, але не здатен аргументувати</i>	8-9 <i>Виконано усі вимоги завдання, включаючи аргументації</i>	10 <i>Виконано усі вимоги завдання, включаючи усну аргументацію, продемонстровано креативність, вдумливість,</i>
Екзамен	<18 балів <i>Виконано менше ніж 50% завдання, відповіді некоректні,</i>	18-21 <i>Виконано усі завдання білета, додаткові завдання не виконано або</i>	22-26 <i>Виконано усі завдання білета, включаючи додаткові</i>	27-30 <i>Виконано усі завдання білета, включаючи додаткові завдання, продемонстровано вдумливість, або запропоновано власне</i>

5. 2. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Тестування в Moodle	По закінченню групи тем
2	Участь у дискусіях без оцінювання	По закінченню кожної теми
4	Усний зворотний зв'язок на ІЗ	Протягом тижня після виконання
5	Письмовий /усний коментар до КР	Протягом тижня після написання

5.3. Шкала оцінювання, що діє в Університеті:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики, кваліфікаційної роботи	для заліку
90 - 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
75-81		
69-74	задовільно	
60-68		

35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

6.1 Основні джерела

6.1.1 Підручники, посібники

1. Балджи М.Д., Допіра І.А., Однолько В.О. Економіка та організація торгівлі : навчальний посібник. Київ: Кондор-видавництво, 2017. 368с. URL: <http://surl.li/ahovw>
2. Чорна М.В, Кушнір Т.Б., Михайлова О.В. Економіка торгівлі: навчально-методичний посібник. Х.: ХДУХТ, 2015. 221с. URL: <https://cutt.ly/wwwBMr02>

6.1.2 Методичне забезпечення

1. Пилипенко Н.М. Економіка торгівлі. Конспект лекцій для студентів 3 курсу освітнього рівня «бакалавр» за спеціальністю: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» денної та заочної форми навчання / Суми, Сумський національний аграрний університет, 2019. 96 с.
2. Пилипенко Н.М., Пилипенко В.В. Економіка торгівлі. Методичні вказівки для проведення практичних занять для студентів 3 курсу спеціальностей 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», вищих закладів освіти III - IV рівнів акредитації/ Суми, Сумський національний аграрний університет, 2020. 40с.
3. Пилипенко Н.М., Пилипенко В.В. Економіка торгівлі. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів 3 курсу спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», вищих закладів освіти III - IV рівнів акредитації'/ Суми, Сумський національний аграрний університет, 2020. 56с.
4. Е-курс «Економіка торгівлі» URL: <https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=2058>

6.2 Додаткові джерела

1. Власова Н.О., Гросул В.А., Краснокутська Н.С., Круглова О.А., Чорна М.В., Филипенко О.М.. Економіка торгівлі: Навч. пос. Х.: Світ Книг, 2015. 473с. <https://cutt.ly/2weBMQE6>
2. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 728с. <https://cutt.ly/iweBMJHV>
3. Марцин В. С. Економіка торгівлі: підруч. К.: Знання, 2008. 402с. URL: http://bib.convdocs.org/v25979/марцин_в.с._економіка_торгівлі_підручник
4. Національний стандарт України «Роздрібна та оптова торгівля» Терміни та визначення понять ДСТУ 4303: 2004. URL: <https://cutt.ly/jweB1aLH>
5. Пилипенко Н. М., Приходько А. Г. Мікроекономічний аналіз попиту на будівельні товари торговельного підприємства на регіональному ринку. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки".* 2021. №10. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-10-7622>

6. Пилипенко В. В., Пилипенко Н. М. Цифрова трансформація торгівлі: концептуальні аспекти та ключові виклики. *Проблеми економіки*. 2025. №1. С. 19–19. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-1-181-192>
7. Пилипенко Н.М., Миколенко О.Г. Основні форми та напрями розвитку підприємництва в сфері інтернет-торгівлі. Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2023 року). Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2023. 171 с., С. 97-100.

6.3 Програмне забезпечення

Стандартні пакети прикладних програм MS Office

6.4 Інформаційні ресурси

1. <https://customs.gov.ua/> (Державна митна служба України);
2. <https://dpss.gov.ua/> (Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики);
3. <https://cutt.ly/iweB0IdE> - проект про бізнес-технології, головні теми: кооперація, системи управління якістю, маркетинг і Internet, дисконтна програма;